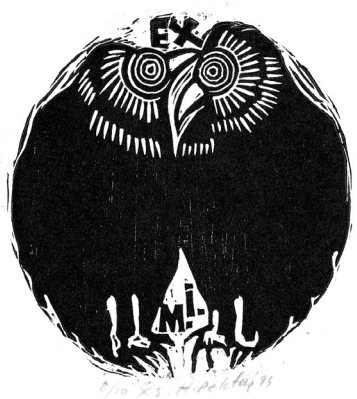

Ekslibris Baskı Teknikleri ve Ekslibris Yarışmalarına Hazırlık Süreci

Prof. Dr. Hasip Pektaş
Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi
Grafik Tasarımı Bölümü Öğretim Üyesi
İstanbul Ekslibris Derneği Başkanı

Kitap kapağının içine yapıştırılmış bir ekslibris

Ekslibris, *kitapseverlerin kitaplarının iç kapağına yapıştırdıkları üzerinde adlarının ve değişik konularda resimlerin yer aldığı küçük boyutlu tasarımlar, baskıresimlerdir.*

Kitabın kartviziti ya da tapusu da denilebilir. *Kitap sahibini tanıtır, onu yüceltir ve kitabı ödünç alan kişiyi geri getirmesi konusunda uyarır.*

Sözcük olarak "...'nın kitaplığından" anlamına gelir.
Bir ihtiyaç grafiği olarak doğmasına karşın, estetik kaygılarla yapılan özgün yapıtlardır. Sanatı, insanın elleri arasına, kitapların içine kadar getirir, onun büyüleyici sıcaklığını hissettirir.

Ekslibrisin işlevi, kitap sahibini betimlemektir. İkinci işlevi, sanatçılar ve koleksiyoncular arasında değiş tokuş objesi olarak kullanılmasıdır. Bir sanat eseri olarak bulunduğu mekanlarda ruhumuzu zenginleştirmesi de diğer işlevidir. İşlevini yerine getirebilmesi için ***çoğaltılması ve numaralandırılması gerekmektedir.***

Josev Weiser, Çek Cumh., Plastik Gravür (C8) ekslibris kalıbı ve baskısı

Ekslibris tasarımcıları, teknik yönden de yetkin olmalıdır. Çalışmalarındaki hataları en aza indirmek için işine odaklanmalı, onu önemsemelidir.

*Ekslibris için malzeme sınırlaması yoktur. Resim sanatının, baskıresimin, grafik tasarımın tüm olanakları ekslibriste de kullanılabilir. Ekslibris, tamamen estetik kaygılarla yapılan, baskıresim teknikleriyle olduğu kadar yeni teknolojiler kullanılarak da çoğaltılabilen ve **geniş bir kitleye sanatın yayılmasını sağlayan bir disiplindir.***

Alexei Bobrusov, Rusya, Metal Gravür (C3)

Yaratım sürecine bakıldığında resim sanatı içinde düşünülür; işlevsel yanına bakıldığında ise bir grafik tasarım ürünü olarak kabul edilir.

Ekslibirisi tasarlamak ve çoğaltmak için ***metal gravür (C3), kuru kazıma (C4), akuatinta (C5), mezotint (C7), plastik gravür (C8), ağaç gravür (X2), linolyum baskı (X3), litografi (L)*** *gibi geleneksel tekniklerin yanında* ***serigrafi (S1),***

Serpil Kaptan,
Linolyum Baskı (X3)

offset (P7), fotograf (P8), tipografi (T), bilgisayar destekli tasarım (CGD) *gibi modern teknikler de kullanılmaktadır.*

Geleneksel baskı tekniklerine göre bilgisayarın olanakları daha fazladır. Ekslibriste esas olan dengeli bir kompozisyon yaratmak, resim yazı ilişkisini iyi kurmaktır. Elle yapılan bir taslak üzerinde ***resim işleme programları ile küçültme, büyültme, renk ekleme,***

Hasip Pektaş,
Bilgisayar Destekli
Tasarım (CGD)

***biçim çıkarma** gibi değişiklikler yapılabilmektedir. İstenilen bir yazı karakteri eklenebildiği gibi özgün, kaligrafik bir el yazısı da yerleştirilebilir.*

Tasarımcının teknik yönden usta olması yeterli değildir. Estetik beğenisini geliştirmesi, renk ve biçim uyumunu sağlayacak yetkinliğe kavuşması da gerekir.

Bilgisayar günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır. Pek çok sanatçı bilgisayar kullanarak sanatını sürdürmekte; hatta boya, tiner kokusundan kurtulduğunu bile ifade etmektedir.

Anlık gelişen oluşumlara fırsat vermese de, gelişen teknolojilerle, yeni programlarla tasarımcının önüne sınırsız olanaklar sermektedir. Örneğin Wacom tabletlerle kurşun kalem hassasiyetinde çizimler yapılabilmekte, milyonlarca renk alternatifi, fırça çeşitliliği yaratılabilmektedir. ***Doğru ve yerinde kullananlar için bilgisayar faresi bir kalemdir, bir fırçadır.***

İlknur Dedeoğlu, Metal Gravür ve Akuatinta (C3+C5)

Ekslibris tasarımcısı ya sipariş alarak ya da uygun gördüğü kişiye armağan olarak ekslibris yapar. Yaptığı kişinin ilgilerini dikkate alır. Eğer sipariş almıssa yaptığı taslakları gösterir. Beğenilen çalışmayı, istenilen sayıda ve istenilen teknikle çoğaltır.

Ekslibrislerin altına sırayla ***tekniğinin kodu (C3+C5/col.), baskı sayısı (2/50;*** *soldaki sayı kaçıncı baskı olduğunu, sağdaki*

ise kaç adet basıldığını gösterir.), sanatçının adı veya imzası ve yapım yılı da yazılmalıdır. Baskı sayısının bilinmesi ekslibrisi değerli kılar. Fotokopiler, çizim ve taslaklar ekslibris olarak kabul edilmezler.

Bu küçük resimlere ekslibris sözcüğü ile sahibinin adının eklenmesi başlı başına bir tasarım sorunudur. Eğer kullanılan yazı doğru yerde ve uygun büyüklükte değilse rahatsız eder, ekslibrisi olumsuz etkiler. Bu nedenle çok denemek, uygun alanı bulduktan sonra yazıyı yerleştirmek gerekir. ***Yazı ne okunamayacak kadar küçük ne de resmin önüne geçecek kadar büyük olmalıdır.***

Organize edilen uluslararası yarışmalarda ve jüri değerlendirmelerinde yarışmacıların özensizliğinden kaynaklanan sorunlarla sıkça karşılaşılır.

Ekslibrisi ilk defa yapanlara, özellikle de ekslibris yarışmalarına katılacaklara bazı hatırlatmalar yapmak yararlı olacaktır. Titiz hazırlanmış yarışma şartnamelerinde her şey detaylı açıklanır. Katılımcıların bu koşulları dikkatli okuyup, uygulaması beklenir. Başarılı olmak ve uluslararası alanda ülkemizi doğru temsil etmek için çaba göstermek gerekir. ***Nelere dikkat etmeli:***

1. Yarışma konulu ise, iyi bir araştırma sonrasında, amaca uygun tasarımlar yapılmalıdır. Konulu bir yarışmaya ilişkisiz bir ekslibris göndermenin anlamı, yarışmayı önemsemiyorum ve iddiasızım demektir.

2. Ekslibris sahibini betimlemek amacıyla yapılır; içinde mutlaka "yaşayan bir kişi" ya da "kuruluş" adı ile "Ekslibris", ("Ex-libris", "Exlibris") sözcüğü yer almalıdır. Ekslibris yerine "…. nın kitaplığından" sözcüğü de kullanılabilir. ***Ölmüş birinin adına yapılan ekslibris işlevini yerine getiremez.***

3. *Ekslibrisler kitaplara yapıştırılacağı düşünülerek küçük boyutlu tasarlanmalıdır. Ekslibris görselinin uzun kenarı 12-13 cm'yi geçmemelidir. 1 cm bile ekslibris olabilir ama A4 boyutunda olursa o ekslibris kitaba sığmaz.*

4. *Baskı kağıdının A5 (21x14.8 cm)'den büyük olmamasında yarar vardır. Ekslibrisler, müzelerde ve koleksiyonlarda A5 boyutunda kutularda saklanmaktadır. Çok küçük kağıtlara basılanların yeniden A5 kağıtlara yapıştırılması gerekeceği dikkate alınmalıdır. Ayrıca etrafındaki boşluk (paspartu) çalışmaların daha iyi algılanmasını sağlayacaktır.*

Viladimir Suchanek,
Çek Cumh., Litografi (L)

5. *Ekslibrisler mutlaka kaliteli kağıtlara basılmalıdır. A4 toprak kağıda ya da dekoratif dokulu, fantazi kağıtlara basmak ekslibrisin etkisini zayıflatır. Baskının kenarlarını yakmak ise çalışmayı çirkinleştirir.*

6. *Katalog tasarımı düşünülerek ekslibrislerin arkasına isim, doğum yılı, adres, teknik, yapım yılı, çalışma boyutu ve kimin adına yapıldığı (sahibi) okunaklı yazılmalıdır.*

7. Sahibinin sadece baş harfleri kullanılmışsa, arkada açık adı da belirtilmelidir.

8. Postada olabilecek gecikmeler dikkate alınarak, son katılım tarihi beklenmeden, ekslibrisler yarışmaya 10-15 gün önceden gönderilmelidir. Jüri geç gelen ekslibrisleri dikkate almaz.

9. İnternet ortamında da bulunabilen word ya da pdf yarışma katılım formlarının bilgisayarda doldurulmasında yarar vardır. Özellikle e-posta adreslerinin hatasız yazılması önemlidir. Bu formlar

katılımcı hakkında iletişim, adres gibi gerekli bilgi ve kısa özgeçmiş içindir. Katılımcıların sayfalar dolusu özgeçmiş göndermesi, hatta katalog göndermesi gereksizdir. Jüriye göstermek veya kataloğa koymak için bir paragraflık özgeçmiş yeterlidir.

10. *Zarf, zarf içine konulmuş, poşenlenmiş, bolca da bantlanmış bir zarfın açılmasının zaman alacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Dosyalanacağı dikkate alınarak A4 boyutundaki katılım formu katlanıp içine ekslibrisler konulabilir, varsa A5 boyutunda bir mukavva desteğiyle birlikte ya da baloncuklu zarfla gönderilmelidir.*

Unutulmamalıdır ki yaptıklarımız geleceğe kalacaktır ve bizi temsil edecektir. Tasarımcının başarılı ya da başarısız olması çabasına bağlıdır.

Ekslibris için estetik yetkinlik çok önemlidir. Onun geleceğe kalması, konusuna, anlatım biçimine ve özgünlüğüne bağlıdır. Yukarda yer alan ekslibris örnekleri, teknik ve estetik yönden örneklik edebilecek türde oldukları için seçilmiştir.

Yeni yaygınlaşmaya başlayan bu sanatın ülkemizdeki meraklıları gibi koleksiyoncuları da çok fazla değildir. Ancak ekslibris yaptıranlar her geçen gün

Christine Deboosere, Belçika, Fotograf (P8)

artmaktadır. Kitap sahipleri, koleksiyoncular ve tasarımcılar, ekslibrise gönül verdiği sürece bizde de yerleşecek ve yaygınlaşacaktır.

Ekslibris web siteleri:

İstanbul Ekslibris Derneği:
www.aed.org.tr
Online Ekslibris Dergisi:
exlibrist.net
Frederikshavn Koleksiyonu:
art-exlibris.net

Teşekkür ederim.

hasipp@gmail.com